

Dronningenes dronning

I Marit Zieglers historiske rosehage i Lillesand på Sørlandet står femti roser i full flor, med et rosekapell som naturlig midtpunkt. Frans av Assisi og Jomfru Maria er til stede.

Tekst og foto: EVA KYLLAND

'Dømmesmorosa' fra Grimstad, også kalt 'Sørlandsrosa', får sterkt rosa, små og tett fylte blomster, samlet i store klaser.

HAGEN FOR ALLE liker!

- Den romantiske stemningen.
- Fargespill i yndige pasteller.
- Roser som pakker inn både bygninger og trestammer.

Lysthus, eller Rose Chapel (rosekapell), som Marit kaller det, var en gave fra familien til 60-årsdagen hennes. Peoner, prestekrager og blåklokker ønsker velkommen sammen med 'Dronningen av Danmark' og en bue der to roser leker om kapp og endelig blomstrer samtidig.

Fra venstre foran 'Jaques Cartier' og 'Rosa Mundi', bak dem 'Adélaïde d'Orléans' og 'La Ville de Bruxelles', en damscenerose, i bakgrunnen ved stolpen. Helt til høyre ved døren en navnløs klatrerose.

Marit Ziegler i sitt Rose chapel.

Marit Ziegler fant yndlingsrosen sin i rosehagen på Agder naturmuseum og botanisk hage.

- Det var duften som rammet meg! Nå pryder 'Félicité Parmentier' hagen hennes to steder. Så lenge den blomstrer, fyller et eksemplar på nattbordet hele soverommet til Marit og Helge. Hun benyttet luktesansen til å plukke ut hvilke roser som skulle pryde hennes livs, ufattelig nok, aller første hage.

Når porten til den går opp, bråvåkner sansene. Først av de eksklusive, lekne roseduftene. Deretter følger en symfoni av lilla, blått, hvitt og rosa. Mer dempet en melodi fra trofaste insekter.

- Å utvikle en rosehage har vært en mulighet til å realisere de skapende evnene mine. Jeg tenker på hagen som et kunstverk, der form, farger og dufter skal harmonere. Til sammen blir det min hage. Jeg har funnet mitt uttrykk. Det er stadig i endring mens jeg holder på uten å tenke så mye, forklarer Marit.

Der er roser i hagen fra midten av juni

og gjerne til snøen kommer rundt jul. Det er de såkalt remonterende som sprer glede så sent. Første flor er alltid rikst. Deretter må døde blomster vekk, for det stimulerer ny vekst. Etter seks uker springer nye roser ut.

Har gitt mye

For 20 år siden var huset med sjøutsikt nær sentrum i Lillesand omgitt av en steinhaug. Det er vanskelig å forestille seg. De fikk fylt på enorme mengder jord. Ektefellene har hele tiden arbeidet sammen, tidligere redaktør og forsker Helge Røed tar grovarbeidet. Marit kaller ham for brenneslepoliti. Men Helge vil ikke fotograferes. Begge vet at Marit er den som har skapt hagebildet, det er hennes verk, det er hun som støtt og stadig pleier dronningene sine og godsnakker med dem. Hun har prøvd ut 67 sorter. På det meste hadde hun 120 roser i hagen. Marit meldte seg inn i Agder Roseforum og var leder i fire år. En periode hadde hun besøkshage og tok imot grupper for omvisning. Marit har også holdt foredrag om roser.

HAGEFAKTA

Hagens alder: Marit og Helge kjøpte stedet i 1994, hageanlegget ble påbegynt i 1995, og det stod ferdig året etter.
Plassering: En kupert helling mot sørvest.
Størrelse: Cirka 500 kvadratmeter.
Type jord: Nøytral jord tilført kompost og husdyrgjødsel.
Klimasone: H2
Mest vellykket: Variasjonen i farger på rosene. Plasseringen av rosene i terrenget. Lysthuset.
Aldri i min hage: Gult og oransje.
Mitt neste prosjekt: Å forenkla hagen ytterligere og gjøre den mer lettstelt.
Mitt neste innkjøp: Har innkjøpsstopp.
Kan ikke leve uten: Å ha kontakt med jorda. Å kunne gå ut barbert. Å kunne gå rett ut i hagen.
Mitt største forbilde: Frans av Assisi.

ROSER I HAGEN

- Albarose** 'Celestial', H5.
- Albarose** 'Dronningen av Danmark', H5.
- Albarose** 'Félicité Parmentier', H5.
- Albarose** 'Hurdalsrosen', H7.
- Albarose** 'Minette', H5.
- Bourbonrose** 'Ferdinand Pichard', H7.
- Buskrose** 'Mirato', H5.
- Buskrose** 'The Pink Fairy', H4.
- Damascenerrose** 'La Ville de Bruxelles', H5.
- Gallicarose** 'Rosa Mundi', H5.
- Høstdamascenerrose** 'Rose de Rescht', H5.
- Klatrerose** 'Dømmesmorosa', H4.
- Klatrerose** 'Veilchenblau', H3.
- Moserose** 'Henri Martin', H6.
- Pimpinellrose** 'Stanwell Perpetual', H6.
- Portlandsrose** 'Jacques Cartier', H5.
- Rugosahybrid** 'Rosarie de l'Hay', H7.
- Rugosarose** 'Alba' (hvit og rosa), H6 - H7.
- Rugosarose** 'Moje Hammerberg', H6 - H7.
- Slyngrose** 'Adélaïde d'Orléans', H4.

'Hurdalsrosen' er en av de første som blomstrer. Denne busken kan bli to til tre meter høy og er lettstelt. Rosen er mest kjent i Norge, men en prestesønn skal ha tatt den med fra Tyskland.

Jomfru Maria står og smiler fredelig under 'Félicité Parmentier'. Mon tro om madonnaen også nyter duften?

Rosebusken 'Henri Martin' har som andre moseroser, mer eller mindre karakteristisk mose, eller kjertelhår, på begerblad, knopper, blomsterstilker og greiner. Stilken lukter av harpiks.

Frans av Assisi omkranset av 'Dronningen av Danmark'.

VEI VAR FRANS AV ASSISI?
 → Frans av Assisi er en av romerkirkens mest berømte helgener. Han hadde svært stor betydning for middelalderens fromhetsliv og naturfølelse.

Fra venstre 'Jacques Cartier', en portlandsrose som remonterer. Ved siden av ruver slyngrosen 'Adélaïde d'Orléans' i all sin lyse prakt. Marit holder på å fjerne døde blomster fra 'Rosa Mundi'.

”Jeg fant ut at jeg var nødt til å ha en munk her. Det åndelige preget gjør denne hagen mer komplett.”

→ - Interessen for roser har betydd mye for meg, sier hun.

50 roser og 20 sorter lever nå i hagen, hvilke er det flere faktorer som avgjør - type jord og luft, trekk, solforhold og mengde nedbør. Så er det noe gåtefullt: Hvorfor trives den rosen hos meg? Det skjer at en rose står og ulmer i noen år, deretter finner den sin plass og begynner å utstråle trivsel.

Marit har bare beholdt to sorter som ikke er historiske. De gamle er mest hardføre, og hver har sin interessante historie. Mange av dem remonterer. Dessuten går de av med seieren når det gjelder duft.

Hver rose er unik

Alle roser har personlighet og trenger individuell behandling. I stuen har Marit en høy stabel med velbrukte rosebøker med oversikt over roser som hun har lært å leve med samt erfare hva som skjer med dem i løpet av årene.

En av stolthetene, slyngrosen 'Adélaïde d'Orléans', står i all sin hvite prakt like innenfor porten.

- Den er for samlere, vennelig å stelle, jeg klarer ikke å beskjære den om høsten uten å kutte meg opp på tornene. Det er beintøft, det her, sier Marit.

'Adélaïde d'Orléans' blomstrer på fjorårets skudd. Mye av det som er eldre, må vekk. Regelen sier at vi skal klippe grener ned til like over første sted der fem blad kommer samlet ut fra stilken. Dette gjør Marit når slyngrosen er avblomstret.

Buskroser er det hun nå har flest av. **Albaroser**, som Marits to yndlingsroser tilhører, skal bare beskjæres ved påsketid hvert tredje eller fjerde år, det er smak og behag som avgjør. Busker som klippes ofte, blir tettere.

Enkelte roser får så mange knopper på stillkene at planten ikke klarer å bære alle blomstene fram, og da må Marit knipe vekk knopper.

Jorden som ble fylt på da Marit og Helge anla hagen, er tilført husdyrgjødsel og kompost. Hvert andre eller tredje år strør Marit kalk utover hele hagen, for å motvirke surt nedfall.

- Noen roser skal slett ikke ha mye kalk, så det er om å gjøre å finne en balanse, sier hun.

Godt stell gir helse

Roser er lettstelte når det gjelder vann, de skal ha en rotbløyte hver fjortende dag. Staudene trenger stadig vann, ellers faller de sammen. Der ligger en utfordring i å ha dem i samme bed. Det er fargene som har bestemt hvor Marit har plantet stauder.

I hagen har de tre ulike komposter. Marits rosegjødsel består av mest kompostjord og noe ku- eller husdyrgjødsel. Omtrent halvparten av rosene trenger bare gjødsel én gang, om våren. 'Dømmesmoro-sa' blomstrer ekstra lenge, den kan gjerne få en ekstra matbit. De som remonterer →

”Jeg kommer i orden av å arbeide med jord og planter, jeg blir rotfestet.”

→ skal helst ha gjødsel to ganger i året, den siste senest i slutten av juni.

Iblant skal en ny dronning flytte inn, eller Marit vil gjøre endringer i hagebildet sitt, og nytt rosehjem må gjøres klart: I et stort hull legger hun ren, vellagret kugjødsel og deretter godt med vann. Etter at dronningen er ankommet, blir jorden rundt tråkket godt ned. Målet er trivsel og rikelig med friske røtter, så den første tiden blir rosen servert forholdsvis mye vann.

Bruker ikke gift

Avfall fra rosene kan inneholde skadedyr og smitte, derfor blir det kjørt bort. Marit bruker ikke gift, hun forsøker å holde uhumskheter borte ved å plante hvitløk og persille blant rosene. Duft fra lavendel skal holde bladlus unna.

- Det finnes sykdom på rosene mine, men jeg lar det gå sin gang og håper på å gi dem den styrken som trengs. I perioder er hagen uten syke roser. Jeg tror endringer i klimaet kan virke inn.

I tillegg er frost den verste fienden. Bare de to rosebuskene som står like under takraset, får litt hjelp om høsten, da surrer Marit grenene fast inntil stammen. Ellers

må rosene i hagen hennes klare seg selv gjennom vinteren. De som dør, blir ikke erstattet av samme slag.

Hagens naturlige midtpunkt er Rose Chapel, eller rosekapellet. Bak det, ved flaggstangen, ligger en haug runde steiner med rosenavn, det er en ”minnelund” over roser som er avgått ved døden. Like ved står Frans av Assisi, og Jomfru Maria pryder avdelingen med kafésett.

- Det er to statuer som symboliserer noe veldig fint for meg. Jeg fant ut at jeg var nødt til å ha en munk her. Det åndelige preget gjør denne hagen mer komplett. Det hører med til hagebildet, som jeg har tegnet, sier Marit.

Hun har et åndelig standpunkt i livet, og Marit mediterer med en rose i sentrum. Det gir en slags hvile, noe hun henter energi fra. I hagen er der alltid arbeid som venter, da er det en utfordring ikke å gjøre noe hele tiden, men iblant bare være til stede.

- Jeg henter faktisk energi i å luke også, for meg kan det være den beste terapi. Det er akkurat som jeg kommer i orden av å arbeide med jord og planter, jeg blir rotfestet. ●

Hver rose har navnet sitt skrevet på en rund stein. Av steinene til de som er borte, har Marit laget en ”minnelund”

I bedet foran huset er roser og stauder plantet tett.

Rosefylt oase i pastell

Roser
Stauder
Epletre
Sibirsk furu
Japansk kirsebærtre
Furu
Skjærsmin
Prydeple
Forsythia
Lykkefunn, en slyngrose
Kaprifol
Rosa Rugosa
Sypress
Kristtorn
Tuja

Størrelse: Cirka 500 kvm.
Sone: H2.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
10 11 12 13 14 15

1.

2.

1. En av Marits stoltheter, 'Adélaïde d'Orléans'. En rose som er beintøff å stelle og beskjære på grunn av dem nage vasse tornene.
2. Marit nyter vidunderlig duft fra 'Dronningen av Danmark'. Denne buskrosen har tette kronblad i ren rosa farge og blomstrer lenge.
3. 'Félicité Parmentier' er vakker i sart rosa som går over til hvitt, den er tett fylt. Det var duften Marit forelsket seg i.

3.

Hver rose, sin historie

Roser har vært dyrket i mer enn to tusen år i Europa og Midtøsten, kanskje så lenge som i fire til fem tusen år i Kina.

Historiske roser er fra før 1867. De første dyrkede rosene kom til Norge i viking- og klostertiden. Først ble de brukt av leger, dessuten hadde plantene religiøs - og symbolsk verdi.

'Rosa Mundi' er en gammel, historisk rose, med flere sagn knyttet til seg. Rosen tilhører gruppen gallicaroser, som trolig var kjent i Sentral- og Sør-Europa flere tusen år før Kristus. Disse rosene kom visstnok med korsfarerne til Europa på 1100-tallet. Det sies at 'Rosa Mundi' ble oppkalt etter Kong Henrik den andres elskerinne, Rosamunde, som ble myrdet av dronningen. Rosebusken ble plantet på graven og fikk så navnet sitt. Den skal være blant de beste stripete rosene.

'Rose de Rescht' sies det at ble funnet et sted på Silkeveien mellom Kina og Persia. Den sterkt velduftende parfymerosen kan stamme fra oldtiden. Rosebusken har mørke, karmosinrøde blomster og monterer bra inntil det kommer frost. 'Rose de Rescht' ble introdusert i Frankrike i 1930.

'Félicité Parmentier' kalles romertidens lykkerose, Félicité betyr lykke. Den fantes i Frankrike i 1835. Ifølge naturhistorikeren Plinius (23 – 79 etter Kristus), så ble albarosene, familien som 'Félicité Parmentier' tilhører, dyrket i antikkens Roma. De er altså blant de eldste historiske rosene.

'Félicité Parmentier' skal være oppkalt etter datteren eller kona til farmasøyten Antoine, Auguste Parmentier. Rosen har flate, tettfylte, lys rosa blomster. Duften til albarosene er kjent for sin sødme og raffinerte enkelhet, som står i stil til de delikate fargene på blomstene.

Kilde: Duft hos historiske roser av Robert Calkin, Rosebladet nr. 2/2014.